

SPM 1212: Economie en Bedrijf

College 1

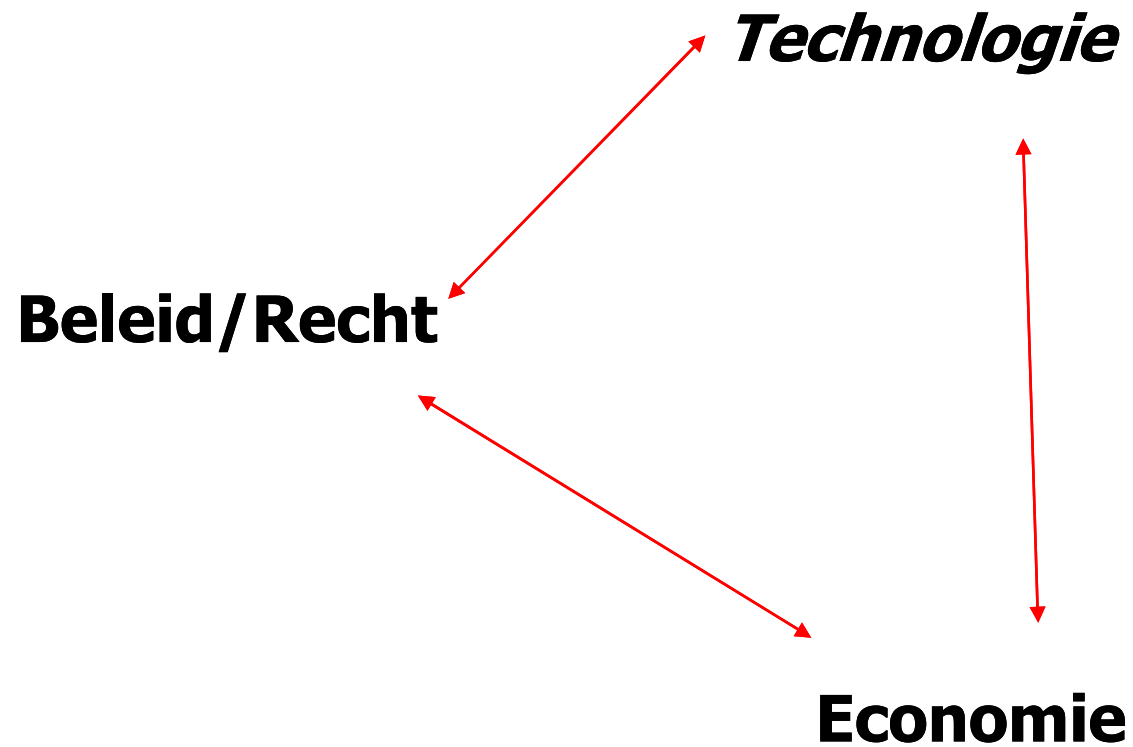
Van Economische stelsels, markten en bedrijven

**Modulemanager:
Rolf Künneke**

Leerdoelen

- Basiskennis Markt- en Microeconomie
- Wordt uitgebreid in **Economie van Infrastructuren** (1e jaar) en **Beleid Economie en Recht** (3e Jaar).
 - Begrippen, Definities, Modellen, Analyse methoden
 - Bestudering van economische stelsels, markten en sectoren en bedrijven
 - Interactie van:
 - technologie,
 - instituties
 - economie

De TBM Arena

De Cursus en de literatuur

1 Economische Stelsels en bedrijven

1) Economische stelsels; 2) De onderneming

2 Dynamische analyse

3) Ondernemer, innovatie en groei; 4) Fusies en overnames

1 Werkcollege met mogelijkheid voor zelftoetsing (1/3 bonuspunt)

3 Bedrijfseconomische basisbeginselen

Kosten - Cashflow en rendementsanalyse

4 Markttheorie (I)

5) Statische markt theorie

2 Werkcollege met mogelijkheid voor zelftoetsing (1/3 bonuspunt)

5 Markttheorie (II)

6) Oligopolistische markten

6 Marktbeleid

7) Mededingstoezicht; 8) markttoezicht;

3 Werkcollege met mogelijkheid voor zelftoetsing (1/3 bonuspunt)

Werkcolleges:

Opdrachten en materiaal staan onder werkcolleges, hierin staat de opdracht en voorbeeld antwoorden.

1. Economische stelsels

Relevantie

- Waarom moeten we ons met economische stelsels bezig houden?
- Wat kunnen TBM ingenieurs hiervan leren?

Basisvormen

- Economische orde: hoe worden economische beslissingen in een samenleving genomen?
- Basisvormen:
 - Traditionele systemen
 - Centraal geleide economieën
 - Markteconomie

Traditioneel geordende systemen

- Gebaseerd op gewoonte, religie, natuur, familiebanden, man-vrouw verhoudingen, etc.
- Statische oplossingen voor motivatie en verdelingsvraagstukken.

Centraal geleide systemen

- Gebaseerd op hiërarchie, autoriteit en macht;
- Ideologie en geplande doelen bepalen productie en verdelingsvraagstukken.
- Statisch of dynamisch.

Decentraal georganiseerde systemen

- Gebaseerd op coördinatie door markten van vraag en aanbod voor arbeid, kapitaal en producten en diensten
- Preferenties, nut en verwachte winsten sturen de motivatie en productie;
- Mate van "succes" bepaalt verdeling opbrengsten.
- Dynamisch

Onderwijs in de echte wereld...

- **Historische ontwikkeling** leidt tot transitie... jagers > Egypte > Middeleeuwen > Industriële revolutie > Netwerk economie
- Toenemende **complexiteit** door voortgang arbeidsdeling, innovatie en ruimtelijke integratie van systemen...
- Het bestaan van maatschappelijke **domeinen**, waar tradities, hiërarchie of de markt beter “passen”...

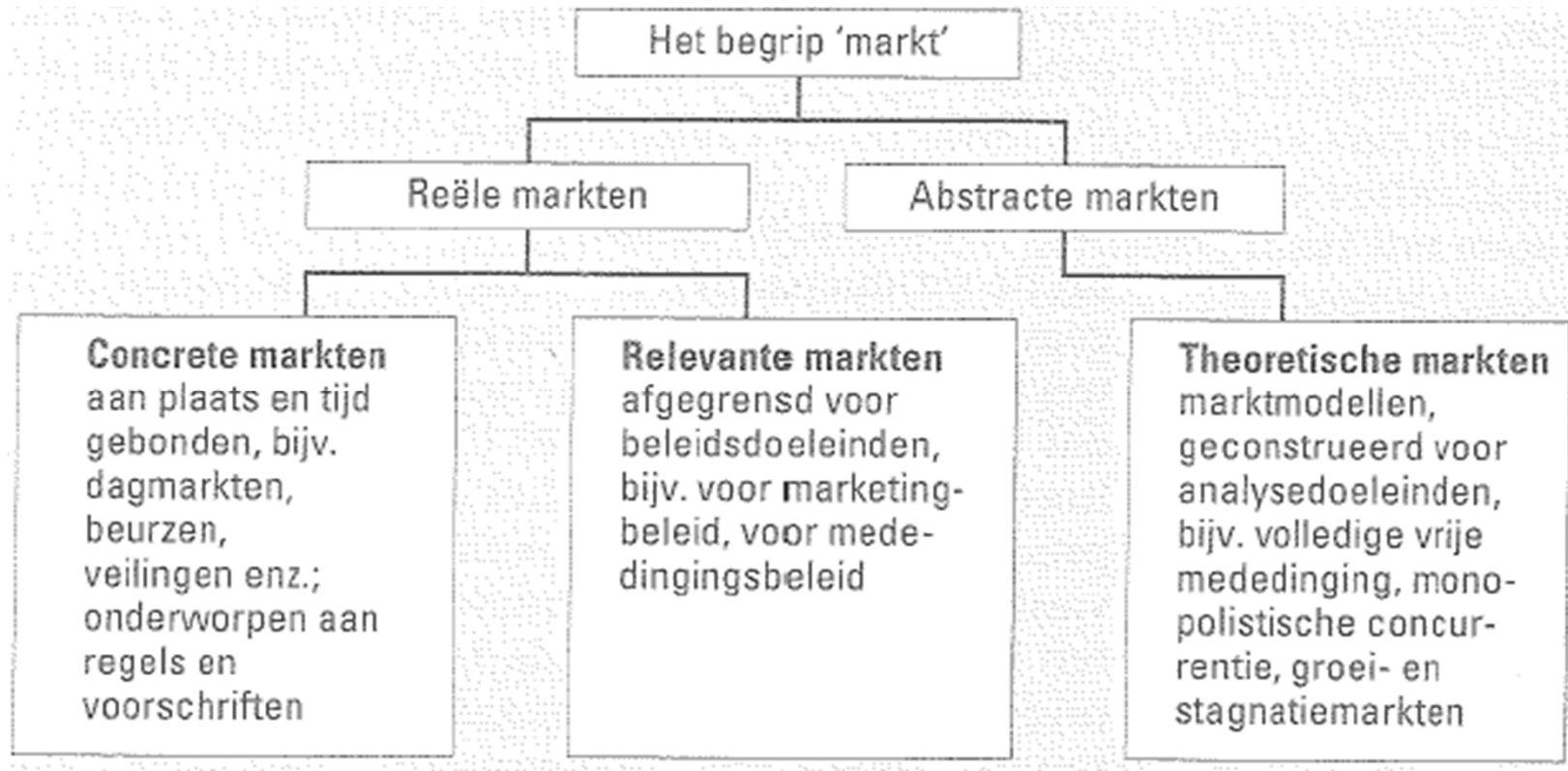
Economische stelsels in landen:

- Latijns: sterke staat stuurt economie en neutraliseert conflict
- Rijnlandse/Scandinavisch: sterk middenveld en consensus gerichte instituties
- Anglo Saksisch: magere staat en zwakke vakbonden, klassenbewustzijn
- Communistisch: sterke staat, geen privaateigendom, geplande economie
- Aziatisch: sterke staat, beperking van conflict en protectionisme.
- Ontwikkelingslanden: zwakke staat, elites, sociale en economische instabiliteit

Hybride systemen

- Tradities, hiërarchie en markten naast elkaar binnen een systeem.
- Markten werken niet vanzelf, maar hebben regels nodig
- Markten werken niet altijd en overal goed
- Ideologieën beïnvloeden systemen

Abstracte, concrete en relevante markten

Dimensies van de relevante markt

- Product
nb: dit is anders dan de bedrijfstak
- Ruimte (geografie)
- Tijd
- Praktische relevantie? Voorbeelden?

Bouwstenen van economische orde

- *..'het geheel van patronen en eigendomsverhoudingen dat ten grondslag ligt aan de economische beslissingen die in een samenleving genomen worden..'*
- Normen, waarden, zeden, gewoonten
Rechtsregels
economische organisatie
- Resultaat van een evolutieproces.
- Waarom is dit belangrijk om te weten? Praktische relevantie?

Functie van economische orde

- Uitkomsten van het economisch proces moeten zo nauw mogelijk aansluiten bij de wensen van de deelnemers aan het economisch systeem.
- Technische efficiëntie: geen verspilling
- Allocatieve efficiëntie: inzet van productiefactoren overeenkomstig de wensen van de consumenten (prijzen, hoeveelheid, kwaliteit)

Kernvraagstukken

- Wat wordt geproduceerd?
- Hoe wordt het geproduceerd?
- Door wie?
- Voor wie?
- Op welk niveau worden beslissingen genomen
- Actuele voorbeelden voor de relevantie van deze kernvragen?

Kenmerken markteconomie

- Particulier eigendom en particuliere besluitvorming als belangrijke ingrediënten
- Grote flexibiliteit mbt tot ontstaan van nieuwe markten en de neergang van oude markten
- Hoge mate van efficiëntie
- Belang van concurrentie
- Economische drijfveren: winst is er maar een van de velen.

Overheidsingrijpen

- Gereguleerde markteconomie
- Taken van de overheid:
 - Allocatieve taak
 - Stabiliserende taak
 - Inkomensverdelende taak.

Allocatieve taak (1)

- Marktimperfecties
 - Marktmacht
 - Natuurlijke monopolies
 - Bevordering dynamische efficiëntie
 - Informatie
 - Specifieke assets
- PS: onderscheid statische en dynamische efficiëntie.

Individuele en collectieve goederen

- Individuele goederen: individueel toedeelbare, exclusieve, en rivaliserende goederen
- Collectieve goederen: niet exclusief, niet rivaliserend in het gebruik
- Quasi collectieve goederen: zekere mate van non-exclusiviteit en uitsluitbaarheid
- Relevantie van dit onderscheid?

Allocatieve taak (2)

- Marktfalen
 - Waarborgen van de productie van bepaalde collectieve goederen
 - Internaliseren van externe effecten
 - Bemoeigoederen

Overheidsfalen

- Informatie-asymmetrie
- Principaal-agent probleem
- Beleidsconflicten
- *Captive* overheid
- Vertrouwen en stabiliteit

2. De onderneming

Begrippen

- Bedrijf
- Onderneming of bedrijfshuishouding
- Non-profit organisatie

Kernvragen

- Welke goederen en diensten op welke markten aanbieden?
- Welke combinatie van productiemiddelen?
- Concurrentie of samenwerking?

Bedrijfskolom

- Keten van bedrijfshuishoudingen die een product doorloopt van oerproducent naar consument
- Oerproducent (vaak tijd- en plaatsgebonden)
- Handelonderneming (vaak: lage toetredingsbarrières)
- Industriële onderneming (kapitaal, arbeids-, of kennisintensief)
- Dienstverlening (lage kapitaalintensiteit, productie op voorraad niet mogelijk)

Bedrijfskolom Olie: Stelsels, markten en bedrijven.....?

- **Bedrijfskolom**

- Geologie en Seismiek
- Exploratie boringen
- Boren en productie
- Crude handel, transport en opslag
- Raffinage
- Producten handel, transport en opslag
- Distributie
- Retail handel

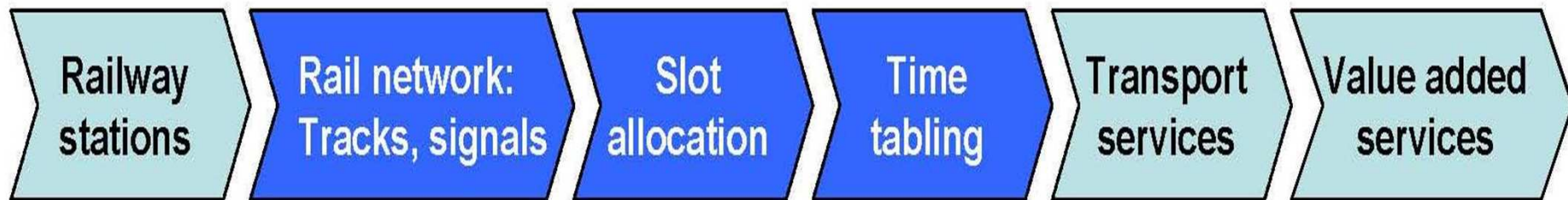
- **Stelsels, bedrijven, markten**

- Vergunningverlening door staten
Onderaannemers
- Nationale staatsproductie maatschappijen
- Multi-nationale olie maatschappijen
- Onafhankelijke Raffinaderijen
- Opslag bedrijven
- Tankerrederijen
- Lokale distributeurs
- Onafhankelijke pompen

De bedrijfskolom voor *Auto's, Huizen, Wijn, Kleding of Telecom*

- Oerproducent?
- Handelonderneming(en) (groothandel, retail)
- Industrie
- Dienstverlening

Veranderende waardeketens: spoorwegsector

Veranderende waardeketens: elektriciteitssector

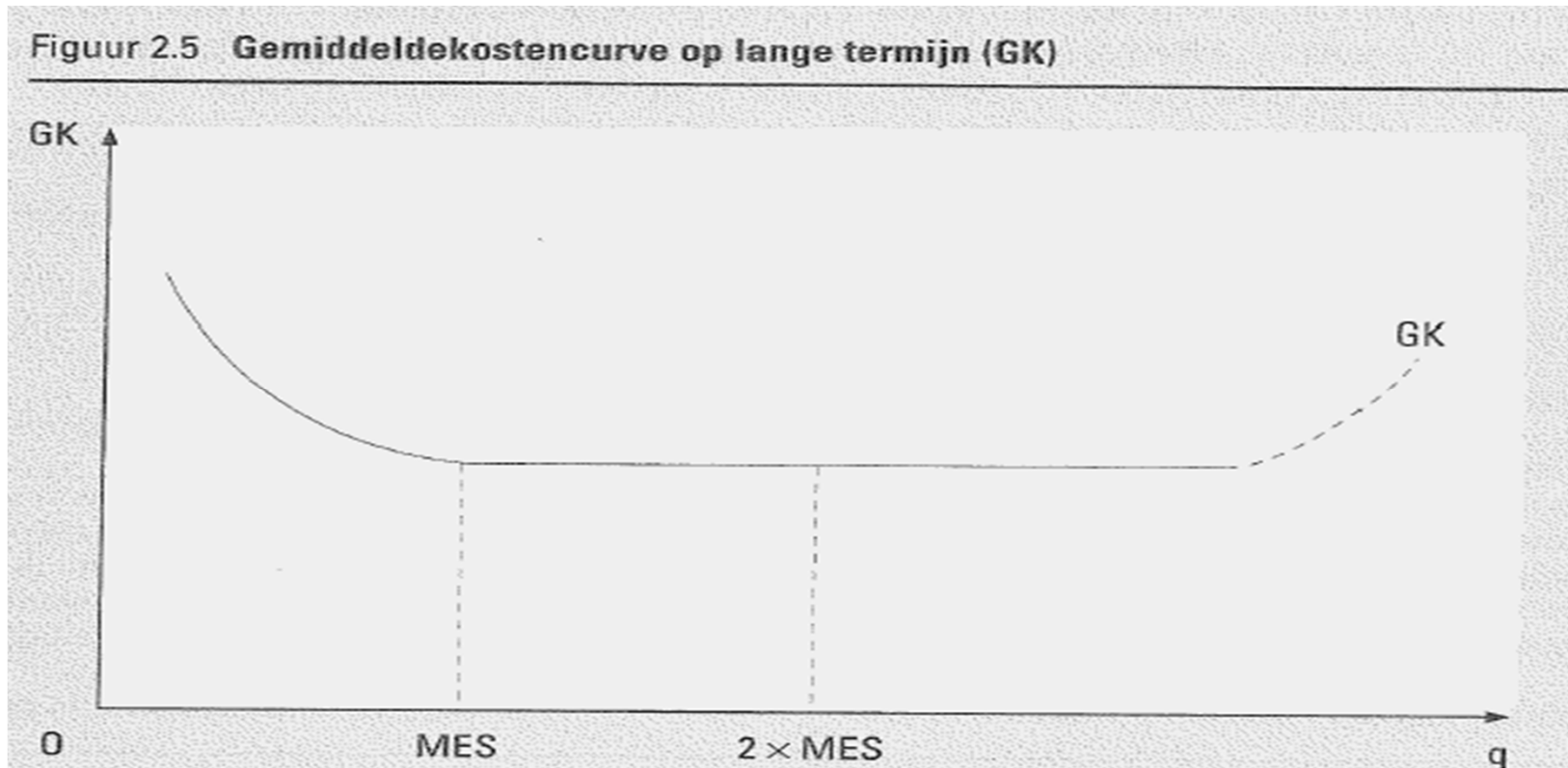

Legend: Light blue: market-based commercial functions

Dark blue: regulated monopolistic functions

- Het volgende komt in college 3 aan de orde bij bedrijfseconomische basisbeginselen

Determinanten van bedrijfs- en ondernemingsgrootte (1)

Determinanten bedrijfs- en ondernemingsgrootte (2)

- Schaalvoordelen (economies of scale)
- Minimaal efficiënte schaal
- Op bedrijfsniveau afhankelijk van:
 - Mate van specialisatie
 - Verwerkingscapaciteit
- Op ondernemingsniveau afhankelijk van:
 - Onderhandelingsmacht
 - Spreiding ondernemingsrisico
 - Financiële middelen

Determinanten bedrijfs- en ondernemingsgrootte (3)

- Economies of scope
- Leereffecten (of dynamische schaalvoordelen)
- Natuurlijk monopolie

Groei van ondernemingen

- Interne vs externe groei
- Groeimotieven:
 - Kosten
 - Ondernemingsstrategie
- Verschillende 'richtingen' van groei: horizontaal, verticaal, diagonaal
- Quasi integratie
- Transactiekosten als een belangrijk argument voor de keuze van samenwerking

Samenwerkingsvormen

- Joint venture
- Franchising
- Kartel
- Syndicaat
- Concern
- Consortium